

VROUWEN VIEREN

EEN EEUW BOERINNENBOND TE RUMST (deel 1: 1911-1945)

Het huishouden zoals moeder deed

In de leefwereld van het begin van vorige eeuw, was de plaats van de vrouw gekend: zij zorgde voor haar man en de kinderen, deed het huishouden en ging op zondag naar de kerk. In die tijd van kroostrijke gezinnen, in een huis zonder elektriciteit of stromend water en zonder de moderne voorzieningen en hulpmiddelen die wij vandaag kennen, was dat een zware job. Daar kwam dikwijls nog de zorg voor bejaarde ouders of grootouders bij, want in vele gezinnen woonden verschillende generaties samen. Het zware buitenwerk was voor de man. De vrouw stond als eerste op, maakte het ontbijt klaar en als de mannen naar de akker vertrokken waren, werden de kinderen gewekt, te eten gegeven en naar school gestuurd. Op de boerderij verzorgde de vrouw ook het kleinvee en hielp ze bij het koeien melken en het werk op het veld. Als er nog tijd over was, deed zij 's avonds verstel- of breiwerk. Vrouwen leefden en deden hun huishouding zoals hun moeder het hen had voorgedaan met als motto: "een vrouwenhand en een paardentand mogen nooit stilstaan". Een man aan de kookpot was onbestaande en de kinderen leerden al vroeg om mee te werken.

Rosa C. vertelt: " In de tijd van de bloemkolen moesten wij 's morgens om 4 uur opstaan om kolen te snijden. Deze moesten tegen 's middags op de markt zijn. Wij moesten als kind de kolen 'afdragen', dit wil zeggen met twee kolen onder elke arm van de oogstplaats naar het einde van het land gaan om ze daar samen te brengen in bakken." Rosa H. beaamt dit verhaal en herinnert zich vooral dat ze iedere keer kletsnat was tot onder haar oksels.

"Na de kolen waren het de erwtjes die moesten geplukt worden. De oogst moest klaar zijn tegen 's middags. Daarna begonnen de aardbeien. Deze werden verpakt in kassen van 5 of 6 kilogram. Wij droegen deze in bakken met 30 kilo aan iedere hand. Van 'sterke vrouwen' gesproken!

Na de aardbeien volgden de snijbonen, de prinsessenboontjes, de witte selder, dan groene selder en prei en in de winter waren er spruiten. Deze werden geplukt in de barre vrieskou en desnoods van onder de sneeuw gehaald." Zij herinneren zich de koude die ze toen leden nog! "Als de spruiten geplukt waren, moesten die 's avonds nog gekuist worden. Op één avond moesten 50 - 60 kilogram spruiten marktklaar gemaakt worden. De manden met spruiten werden in het midden van de tafel verspreid rond de petroleumlamp. Kreeg je grote vaak en dreigde je in slaap te vallen, dan kreeg je een handvol pelletjes in je gezicht gegooid en je was op slag weer wakker," herinnert Rosa H. zich.

Op de hoeven van de “herenboeren” lag de werkverdeling enigszins anders. Daar werden knechten en meiden in dienst genomen om mee te werken in het huishouden en op het land. De boerendochters hadden dan veelal de kans om naar een kostschool te gaan en daar de huishoudschool te volgen. Een ongehuwde boerendochter ging echter niet uit werken in een fabriek, hooguit als dienstbode in een herenhuis in de stad. Eens getrouwd, kon een vrouw van boerenafkomst nog enkel meewerken op een hoeve, als huishoudster of kindermisje in de stad gaan werken of als handelaarster aan de slag blijven.

Eerst kwam er de Boerenbond...

De goedkope tarwe die op het einde van de 19de eeuw vanuit de Verenigde Staten kwam en Europa overspoelde, veroorzaakte een landbouwcrisis die een bedreiging vormde voor de toekomst van duizenden boerengezinnen, zowat een kwart van de Belgische bevolking. De Kerk en de katholieke partij voelden zich door deze crisis ook bedreigd, want in de christelijke boerengezinnen vonden zij hun trouwste aanhangers en steun. Zo kwam het dat de katholieke regering Joris Helleputte aanstelde als eerste minister van Landbouw. Onder zijn impuls werd in 1890 de Belgische Boerenbond opgericht, uiteraard alleen voor mannen. De afdeling Rumst werd in 1894 gesticht. Men ging al snel inzien dat een boerenbedrijf een “gezinsbedrijf” was, waar niet alleen de boer maar ook de boerin haar bijdrage leverde. Om de boeren aan te zetten om te moderniseren en uit te breiden, moest ook de boerin in dat proces betrokken worden. Vanuit dat besef werden de boerinnen opgeroepen om zich te verenigen.

...daarna de Boerinnenbond

De eerste Belgische Boerinnenkring werd opgericht in Alveringem (West-Vlaanderen) in 1906. Het was Paul De Vuyst, inspecteur bij het Ministerie van Landbouw, die een aantal leraressen van de Landbouwhuishoudschool wist te overhalen tot het oprichten van een “Landbouwkring”. Nadat op 8 maart 1911 een Nationale Vrouwendag gehouden werd, met demonstraties en meetings voor de rechten van de vrouwen, achtte de algemeen secretaris en proost van de Boerenbond, E.H. Luytgaerens, de tijd rijp om deze

Figuur 1. Fragment van de "grondkeure".

gilden te verenigen in de Belgische Boerinnenbond.

Op 5 juli 1911 werd te Leuven "in den schoot van den Belgischen Boerenbond eene afdeeling voor vrouwen gesticht, met name den Belgischen Boerinnenbond", met als kernspreuk "Allen voor ieder, ieder voor allen". De Bond stelde zich ten doel "te ijveren voor het godsdienstig, zedelijk en maatschappelijk welzijn zijner leden, voor hunne ontwikkeling, hunne beroepsbelangen en hunne stoffelijke welvaart", aldus de statuten. De oprichters hoopten bij te dragen tot het economische en godsdienstige herstel van de landbouwsector en weerstand te bieden aan het opkomende socialisme. Volgens de statuten moesten de leden "den godsdienst, het huisgezin en den eigendom erkennen als de grondslagen van de samenleving en naar deze overtuiging handelen". Louise Helleputte – Schollaert, de echtgenote van de Boerenbondvoorzitter, werd de eerste voorzitter van de Boerinnenbond en kanunnik Eduard Luytgaerens werd aangesteld als algemeen proost en secretaris. De top van de Boerinnenbond bestond dus uit een katholieke elite, die sterk verankerd zat in het hoofdbestuur van de Boerenbond.

De werking van de Boerinnenbond was helemaal afgestemd op wat van de vrouw op het platteland verwacht werd: bijdragen tot de vooruitgang van de landbouw en het welzijn van de boerenstand, trouw aan het katholieke geloof en de christelijke moraal. De Boerinnenbond wilde bijdragen tot de vorming van goede boerinnen, huishoudsters en moeders met christelijke gezinnen. Hij zag het als zijn eerste opdracht om bijscholing te geven aan boerinnen en meisjes op het platteland die amper de lagere school gevolgd hadden. De leerplicht van 6 tot 14 jaar werd immers pas in 1914 bij wet ingevoerd.

Door de beperkte toegang tot het onderwijs, bestond een grote nood aan lessen over veeteelt, zuivel en tuinbouw, koken en naaien en de opvoeding van de kinderen. Meer kennis van hygiëne en ziekenverzorging moest de kindersterfte, die een ernstig probleem vormde op het platteland, terugdringen.

Ook in Rumst

De Rumstse afdeling van de Boerinnenbond werd officieel opgericht door E.H. Ceuppens op 8 december 1911.

De geschiedenis van de afdeling in Rumst kan niet los worden gezien van de sociale omstandigheden in de gemeente. Omdat de parochie Heilige Familie op Vosberg – Lazernij pas in 1938 gesticht werd als bijparochie, was de afdeling zolang verbonden aan de parochie Sint-Pieter van Rumst-centrum. In de verslagen van de jaren dertig werd de eerste periode omschreven als de "krabbersperiode", met ups en downs. Hoewel het zwaartepunt van

Figuur 2. E.H. Ceuppens op latere leeftijd.

de werking zich van bij het begin situeerde bij de landelijke bevolking van Vosberg en Lazernij, werden de eerste vergaderingen gehouden in de Zustersschool en vanaf 1930 in de Burgerkring, Veerstraat 50 te Rumst.

Het oudste verslag dat handgeschreven in het “Verslagboek” genoteerd staat, gaat over de vergadering op zondag 16 maart 1930 na het Lof in het lokaal Burgerkring. E.H. Goossens deed het openingswoord en verwelkomde juffrouw Goetschalckx, die het doel en de werking van de Boerinnenbond kwam uiteenzetten. Tijdens deze vergadering werd het bestuur verkozen: E.H. Goossens werd voorlopig tot proost aangesteld maar werd in het najaar reeds opgevolgd door E.H. Draulans. Maria Jordens, de eerste voorzitter, werd tot erevoorzitter uitgeroepen en Odile Van Keer – Jacobs werd tot nieuwe voorzitter verkozen. Louisa Van Kerckhoven, Hortense Van Es, Bertha Huygelen, Berta De Keyzer en Josephine Van Bulck werden de wijkmeesteressen en Julia Peeters werd bijbestuurslid. Anna Verlinden werd de “schrijfster”, zoals toen de secretaresse genoemd werd.

De Boerinnenbond groeide gestaag want de ledenwerving mikte ruimer dan alleen boerinnen en bood plaats aan alle plattelandsvrouwen. De vergaderingen van de Boerinnenbond waren voor vele vrouwen de enige gelegenheid voor bijscholing, sociale contacten en ontspanning. Vanuit het bestuur werd hen ten sterkste aangeraden om de vergaderingen trouw bij te wonen zodat ze wat konden bijleren.

In 1919 werd het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn opgericht. De Boerinnenbond was medeorganisator van de huisbezoeken en leidde daartoe zelf kinderverpleegsters op. Zo kwamen ook in Rumst de verpleegsters aan huis, want de boerinnen gingen niet naar “de weeg” in het dorp.

Begin 1930 stelde het bestuur een verhoging van het ledenaantal als eerste doel. Bij de volgende ledenvergadering, op zondag 11 mei 1930, waren reeds 80 leden aanwezig. Elke vergadering werd een tombola gehouden om de kas te spijzen. De invoering van de tombola betekende een aantrekkingspool, waardoor het ledenaantal duidelijk de hoogte inging. Vooraleer de Boerinnen Jeugd Bond (BJB) in Rumst bestond, waren ook jonge meisjes lid van de Boerinnenbond. De moeders brachten eenvoudigweg hun dochters mee! Zij vormden de jeugdafdeling met een jeugdleider.

In het jaarverslag van het werkjaar 1935–1936 lezen we dat de Boerinnenbond van Rumst op dat ogenblik 93 leden telde en 31 jeugdleden, samen dus 124 leden!

Er waren ledenvergaderingen ...

De ledenvergaderingen hadden viermaal per jaar plaats op zondagnamiddag, met op het programma een gebed, godsdienstig woordje door de proost, een spreekbeurt, een ontspannend gedeelte en een tombola. Als versnapering werden boterkoeken en koffie aangeboden. De lessen waren in het begin

veelal gericht op de hygiëne en de verbetering van de voeding, vooral voor kinderen. Daarnaast kregen de vrouwen ook lessen over witloofteelt en de verzorging van legkippen. Ze leerden hoe ze varkensvlees in de pekkel konden bewaren en eieren inleggen in ongebluste kalk. Als lesgever werd een spreker of spreekster vanuit Leuven gevraagd. De planning werd een jaar vooraf vastgelegd. Toch moest de secretaresse, “de schrijfster”, af en toe nog wijzigingen aanbrengen, zoals we lezen in een gemotiveerde brief die ze schreef op 14 juni 1930:

Aan het bestuur van den Belgische Boerinnenbond,

Zou het mogelijk zijn de algem. vergadering die hier zou moeten plaats hebben op 6 juli af te schaffen? Bij onze bestuursvergadering van gisteren werd gezegd dat die vergadering niet zou bijgewoond worden om reden dat hier vele hoveniers zijn en het dan in het drukste van het seizoen is, men slaapt bijna niet dan....'s Zondags naar die dag wordt getracht om te rusten.....

Onze verontschuldiging aanbiedend voor dit geval, aanvaardt onzen eerbied en hoogachting namens het bestuur der Boerinnengilde

De schrijfster (ondertekend) Anna Verlinden, 24 Kerkstraat, Rumpst (bij Boom)

Deze brief was geschreven op een blaadje uit de bundel “Briefpapier voor briefwisseling met den Boerinnenbond ten behoeve van de schrijfsters”. Het is dankzij deze bundels briefpapier met het blaadje carbonpapier dat een duplicaat van de briefwisseling van destijds in het archief bewaard is gebleven.

Op 29 maart 1931 stond een voordracht met als titel “Heerlijk moederschap” op het programma. Tijdens de vergadering van 30 oktober 1932 hield eerwaarde pater Nuyens een spreekbeurt over “Zedelijke Opvoeding”, waarin hij sprak over de zedelijke crisis die toen heerste en die hij veel erger noemde dan de economische crisis. In 1933 was het thema: ”Moeders en grote dochters”. Een citaat daaruit luidt: “Moeders, verzorgt vooral de kleding van uw dochters, laat deze niet lichtzinnig zijn en vooral geen korte mouwen. Houdt uw meisjes onder uw waakzaam oog”.

In een schrijven van 4 juli 1938 werd aangekondigd dat “de eerstkomende vergadering zou geschieden op de Vosberg, onze voor-goed gestichte bijparochie”. In het verslag van de algemene vergadering van 15 september 1938 lezen we:

Daar Eerw. Heer Pastoor belet was, leidde E.H. Wijns de vergadering. Hij onderhield ons op een praktische wijze over de beteekenis der H. Mis in ons leven en wees ons op een onzer grootste plichten, de Zondagmis. E. Heer Onderpastoor deed ons ook inzien hoe voordeelig het is H. Missen te laten doen gedurende het leven. Juffrouw Voordrachtgeefster sprak ons over de Moederlijke Bezorgdheid voor een welvarend gezin. De jonkheid der gilde wist het gezelschap te verrassen door afwisselende ontspanningsnummertjes.

Van bij de start zag de Boerinnenbond in dat scholing aanbieden, het middel bij uitstek was om de resultaten van het toegepast landbouwonderzoek tot op de boerderij te brengen. Het veralgemeend gebruik van kunstmeststoffen moest de opbrengsten verhogen en de mogelijkheid bieden om de land- en tuinbouw los te koppelen van de veeteelt.

Ook de nieuwe bewaartechnieken voor voedsel, met het inblikken van vis, groenten en fruit als koplopers, moesten ingang vinden in landelijke kringen. In 1915 publiceerde de Boerinnenbond reeds een brochure *Bewaren van groenten en fruit*. De heroriëntering van het gemengde bedrijf naar commerciële groenteteelt, kon een uitkomst bieden om in crisistijd een bedrijf op een kleine landoppervlakte rendabel te houden. En aansluitend op de kooklessen werd in 1927 het eerste “Ons Kookboekje” uitgegeven. Dit betekende de start van het meest succesvolle kookboek in Vlaanderen.

Tijdens de oorlog werkte de Boerinnenbond verder met een aangepast programma. De nadruk werd gelegd op de bereiding van voedsel en de voorziening van kleding met schaarse middelen. Het patroontje om vanuit een oude mansonderbroek twee nieuwe kinderbroekjes te maken, werd legendarisch. In 1940 werd besloten om warme mutsen, sokken en handschoenen te breien voor de gemobiliseerden.

...en feestvergaderingen

Op 7 december 1930 werd het 100ste lid, mevrouw Jan Huygelen-Huygelen, gevierd tijdens de feestvergadering waar E.H. Van Molkot kwam spreken “over den omgang met geld op de boerderij”. De feestvergaderingen begonnen met een eucharistieviering in de kerk maar de feestelijke samenkomsten van de Boerinnenbond hadden plaats in de zaal bij Jules van Trien aan de Mechelsesteenweg. Deze zaal werd verwarmd met een kachel en was niet voorzien van een uitgeruste keuken zodat de voorbereidingen voor de feestmaaltijd her en der moesten gebeuren. Het vlees werd gebraden in de broodoven van de plaatselijke bakker en versneden bij Anna V. De dag vooraf werden de aardappelen al geschild en de schorseneren gekuist bij Rozeke D.K. Dat betekende al veel pret vooraf!

De eerste jubilea voor het 10-, 25- of 30-jarig bestaan van de Boerinnenbond, zijn in de plaatselijke afdeling niet gevierd of niet gedocumenteerd. En niemand kan ze nog navertellen. Op 20 november 1947 had in Rumst, met een jaar vertraging, de viering van het 35-jarig bestaan plaats. De uitnodiging daarvoor was ronduit prachtig:

Beste Gildezuster

De groote dag is in 't verschiet;

Hier volgt de dagorde zoals u ziet.

's Morgens te 7 uur, allen naar de H. Mis

Die wordt opgedragen tot zielelafenis

Voor de gildezusters die ons zijn voorgegaan;

Maar ook voor allen die nog leven,

En niet kunnen werken zonder Gods zegen.

Dan naar huis, en welgezind

Gezorgd voor man en kind.

Opgepast! Nu niets vergeten hoor.

*Een mes, vork, lepel, een diepe en platte
telloor,*

En daarbij nog een koffietas;

Steekt dit alles klaar in uw handtasch.

's Middags tegen half één allen naar de zaal

Voor het gezamenlijke middagmaal

Want op dit feestfestijn

Moet iedereen aanwezig zijn.

Als iedereen is voldaan;

Dan komt 't bijzonderste nog aan.

Een voordracht is voorzien,

En mededeelingen allerhande

En daarbij nog zang en spel,

Dat bekomt iedereen wel.

Een geurige kop koffie versterkt het hart

En doet vergeten alle smart

Gedurende die smakelijke sappigheid

Is tombola een aardige curiositeit.

Wie komt met blij gemoed

Keert naar huis met overvloed.

De leden mochten niet vergeten om een bord, bestek, tas en ondertas mee te brengen. In de feestzaal bij Jules van Trien Van der Auwera waren immers alleen maar tafels en stoelen aanwezig. Bij deze jubileumviering werd ook de eerste reis naar Lourdes verloot, een traditie die tot in 2009 heeft stand gehouden.

In de volgende aflevering maken we de verdere ontwikkeling mee vanaf 1947.

Rita Vingerhoets